

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

V.D./ROMANYA DAVASI

(Başvuru No. 7078/02)

KARAR

STRAZBURG

16 Şubat 2010

Kararın Kesinleştiği Tarih:

28.06.2010

İşbu karar, Sözleşme'nin 44 § 2 maddesi uyarınca kesinleşmiştir. Bazı şekli düzeltmelere tabi tutulabilir.

V.D./Romanya davasında,*Başkan*

Josep Casadevall,

Hâkimler

Elisabet Fura,

Corneliu Bîrsan,

Boštjan M. Zupančič,

Alvina Gyulumyan,

Egbert Myjer,

Luis López Guerra

ve *Bölüm Yazı İşleri Müdürü* Santiago Quesada'nın katılımıyla Daire halinde toplanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (Üçüncü Bölüm),

26 Ocak 2010 tarihinde kapalı oturumda gerçekleştirilen müzakerelerin ardından söz konusu tarihte aşağıdaki kararı vermiştir:

USUL

1. Romanya aleyhine açılan davanın temelinde, yine bu Devletin vatandaşı olan V. D.nin ("başvuran") 14 Ocak 2002 tarihinde, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'nin ("Sözleşme") 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvuru (no. 7078/02) bulunmaktadır.

Daire Başkanı, başvuranın kimliğinin ifşa edilmemesine re'sen karar vermiştir (Mahkeme İç Tüzüğü'nün 47. maddesinin 3. fıkrası).

2. Adli yardım talebi kabul edilen başvuran, Mahkeme önünde Bükreş Barosu'na bağlı Avukat I. Banu tarafından temsil edilmiştir. Romanya Hükümeti ("Hükümet"), Mahkeme önünde Dışişleri Bakanlığı görevlisi Răzvan-Horațiu Radu tarafından temsil edilmiştir.

3. Başvuran, özellikle dış rahatsızlıkları da dâhil olmak üzere hastalıklarına uygun bir tıbbi tedavi uygulanmaması sebebiyle, tutukluluk

koşullarının, sağlık durumunun kötüleşmesine sebep olduğunu iddia etmektedir.

4. Üçüncü Bölüm Başkanı, 3 Nisan 2007 tarihinde, başvurunun Hükümete bildirilmesine karar vermiştir. Ayrıca, Sözleşme'nin 29. maddesinin 3. fıkrasının imkân verdiği üzere, Dairenin davanın kabul edilebilirliği ve esası hakkında aynı zamanda bir karara varmasına karar verilmiştir.

OLAYLAR

I. DAVANIN KOŞULLARI

5. Başvuran, 1969 doğumludur. Başvuran, halen Giurgiu Ceza İnfaz Kurumunda tutuklu bulunmaktadır.

6. Başvuranın son ikamet ettiği yerin ilçe belediye başkanı tarafından 29 Kasım 2005 tarihinde düzenlenen bir sosyal araştırma raporunda, başvuranın maddi ve ailevi durumu aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır. Başvuranın babası, annesinin hayatını kaybettiği belirtilmeyen bir tarihten sonra, 25 Haziran 2005 tarihinde hayatını kaybetmiştir. Aynı raporda, başvuranın ve babasının ikamet ettiği evin, “kapı ve pencerelerinin bulunmadığı ve çok kötü durumda olduğu” belirtilmiştir. Son olarak raporda, başvuranın, evlilik dışı ilişkiden 1993 yılında doğan bir çocuğun babası olduğu, bu çocuğun annesi, annesinin eşi ve çiftin iki küçük çocuğuyla birlikte yaşadığı kaydedilmiştir. Belediyenin tarım kayıtlarına göre, başvuranın babasının tarımsal kullanıma ayrılmış 2.52 hektar arazisi bulunmaktaydı. Başvuranın babasının mirasıyla ilgili olarak Mahkemeye herhangi bir bilgi sunulmamıştır.

A. Başvuranın hastalıkları ve tutuklu olduğu sırada tedavisi

7. Başvuran, 2 Nisan 2001 tarihinde 24 saat gözaltında tutulmasının ardından, birçok suçla itham edilmiş (bk. aşağıda D Bölümü), tecavüz ve silahlı soygun suçlarından tutuklanmıştır.

8. Başvurana tutukluluğunun başında, yani 15 Nisan ve 15 Mayıs 2001 tarihlerinde doktor tarafından Ranitidin ve başka bir antiasit ilacı reçete edilmiştir. Bu tedavi dışında, başvuranın cezaevine girdiği sırada tıbbi dosyasında herhangi bir hastalıktan bahsedilmemiştir.

9. Daha sonra 6 Haziran - 3 Kasım 2001 tarihleri arasında Bükreş-Jilava Ceza İnfaz Kurumunda, ardından 3 Kasım 2001 - 13 Aralık 2002 tarihleri arasında Bükreş-Rahova Ceza İnfaz Kurumunda tutulmuştur. Başvuran, 13 Aralık 2002 tarihinde Giurgiu Ceza İnfaz Kurumuna nakledilmiştir ve halen orada tutulmaktadır.

10. Tutukluyla ilgili bir dosyada, başvuranın Ocak-Kasım 2002 döneminde cezaevindeki satış noktalarından bazı ürünleri satın aldığı belirtilmektedir. Bu dosyada harcamaların miktarı veya satın alınan ürünler belirtilmemiştir.

1. Başvurana Bükreş-Jilava Ceza İnfaz Kurumunda uygulanan tıbbi tedavi

11. Başvurana, 25 Haziran 2001 tarihinde Jilava Ceza İnfaz Kurumunun sağlık birimi tarafından, kronik gastroduodenit teşhisi konulmuştur. Bu kuruluştaki tutulduğu süre boyunca başvurana bu hastalık için herhangi bir tedavi uygulanmamıştır.

12. Başvuran, açlık grevine başladığında veya tutuklanmasını protesto etmek için gönüllü olarak metalik cisimler yuttuğunda, birçok defa tıbbi gözetim altına alınmıştır. Yine, 2001 yılının Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarında, her defasında iki ila sekiz günlük sürelerde beslenmeyi reddetmiştir. Bükreş-Rahova Ceza İnfaz Kurumunda görevli doktorlar, 2001

yılıının Haziran ayında, başvuranın yemek yemeyi reddettiğini tıbbi dosyasına kaydetmişlerdir.

13. Bir doktor, 5 Temmuz 2001 tarihinde, tıbbi muayene sonucunda, başvuranın 54 kilo olduğunu tespit etmiş ve aşırı zayıf olduğunu tespit ederek, özel bir beslenme rejimi tavsiye etmiştir.

14. Başvuran, 23 Temmuz 2001 tarihinde, psikiyatri muayenesinden geçirilmiş ve bu muayene sonucunda, Doktor T., antisosyal tipte kişilik bozukluğu teşhisinde bulunmuş ve sakinleştiriciler (Diazepam) reçete etmiştir.

15. Beslenmeyi reddeden başvuran, 2001 yılının Ağustos ayında tıbbi yardımı da reddetmiştir.

16. 24 Ağustos 2001 tarihinde, başvuranda bağırsak geçiş bozuklukları ve kişilik bozuklukları teşhis edilmiş ve müşil (Laxafibran), sakinleştirici (Diazepam) ve vitaminler (B1 ve B6) ile tedavi uygulanmıştır.

17. Bir pratisyen hekim, 10 Ekim ve 2 Kasım 2001 tarihlerinde, başvuranda “antisosyal kişilik bozukluğu” teşhis etmiştir. O.R.L. isimli bir uzman da 3 Kasım 2001 tarihinde aynı teşhiste bulunmuştur.

2. Başvurana Bükreş-Rahova Ceza İnfaz Kurumunda uygulanan tıbbi tedavi

18. “Antisosyal tipte kişilik bozukluğu” teşhisi, 23 Kasım 2001 tarihinde bir psikiyatr tarafından onaylanmıştır.

19. Başvuran, asit giderici Ulcoran ilacının kendisine iki kez verildiği Haziran 2002 dışında, Rahova’daki tutukluluğu boyunca kronik gastroduodeniti için herhangi bir tedavi görmemiştir.

20. 19 Şubat 2003 tarihinde, başvurana grip tedavisi uygulanmıştır.

21. Bükreş-Rahova Ceza İnfaz Kurumundan Doktor I.G., 13 Aralık 2002 tarihinde, başvuranın tıbbi dosyasına, üst çenesinin tamamen dişsiz olduğunu ve diş protezi yapılması gerektiğini kaydetmiş ve başvuranın bu protezi yaptıрма imkânı olmadığı için durumu Ceza İnfaz Kurumları Genel

Müdürlüğüne bildirdiğini belirtmiştir. Aynı gün bir diş hekimi olan B.G. tarafından yapılan başka bir muayenede iki protez önerilmiştir:

- “- maksiller tam protez
- mandibular kısmi protez [...]”

3. Başvurana Giurgiu Ceza İnfaz Kurumunda uygulanan tıbbi tedavi

22. Başvuran, ertesi gün, 14 Aralık 2002 tarihinde, Giurgiu Ceza İnfaz Kurumuna nakledilmiştir. Aynı tarihte, pratisyen hekim, başvuranın tıbbi dosyasına “kişilik bozukluğu” teşhisini kaydetmiştir. Bu kayıta başvuranın hiç dişinin bulunmadığından veya sindirim hastalıklarından hiç bahsedilmemiştir.

23. 1 Mart, 1 Nisan, 1 Mayıs ve 1 Haziran 2003 tarihlerinde, Asistan M.S., başvurana üç güçlü sakinleştirici (Levomepromazin ve Karbamazepin dâhil olmak üzere) reçete etmiştir.

24. Daha sonra, 4 Ağustos 2003 tarihinde, başvurana kronik gastroduodenit teşhisi konmuştur. Herhangi bir tedavi reçete edilmemiştir. Doktor, başvurana Ağustos ayı için yüksek kalorili bir diyet yapmasını tavsiye etmiştir.

25. 1 Eylül, 1 Ekim, 1 Kasım ve 1 Aralık 2003 tarihlerinde, aynı tıp asistanı M.S., ikisi zaten Mart ve Haziran ayları arasında reçete edilmiş olan güçlü sakinleştiriciler (nöroleptikler) ile Amitriptilini yeniden reçete etmiştir.

26. 14 Ocak 2004 tarihinde, Giurgiu Adli Tıp Laboratuvarından Doktor F.L., cezanın infazının ertelenmesi sürecine yönelik olarak, başvuranda şu hastalıkları teşhis etmiştir: kronik gastrit ve duodenit, ülser ve kronik hepatit.

27. Ceza İnfaz Kurumları Ulusal İdaresinin (CİKUI) 21 Haziran 2007 tarihli bir yazısına göre, başvuran, 2 Temmuz – 3 Eylül 2004 tarihleri arasında, üçü diş hekimi muayenesi olmak üzere, otuz kez cezaevi doktorlarına muayene olmuş ve güçlü sakinleştiriciler de verilmek suretiyle, kronik hastalıkları için tedavi görmüştür. Yine aynı yazıya göre, başvuran,

2004 yılı boyunca toplamda doksan beş kez bir doktor tarafından muayene edilmiştir. Başvuranın tutuklu olduğu sırada, 2004 yılı boyunca yalnızca dokuz muayenesi tıbbi dosyasına kaydedilmiştir.

28. Başvuran, Müslüman inancına sahip tutuklulara sağlanan diyetle geçmek istemiş ve bu durum, mide şikayetlerine göre uyarlanmış diyeti kendiliğinden reddetmesi sonucunu doğurmuştur.

29. CİKUI'nin 21 Haziran 2007 tarihli yazısına göre, başvuran 2005 yılı boyunca altısı diş hekimi olmak üzere yüz on bir kez doktor tarafından muayene edilmiştir. Diğer şeylerin yanı sıra, güçlü yatıştırıcılar, antiasit tedavisi ve ilk kez kronik hepatiti için tedavi reçete edilmiştir. Başvuran, 27 Mayıs ve 10 Ekim 2005 tarihlerinde doktorun önerdiği tedaviyi reddetmiştir. Bahsi geçen yazıda, başvuran tarafından hangi tedavinin reddedildiğini belirtmemiştir.

CİKUI'nin verdiği bilgilerden farklı olarak, başvuranın tutuklu olduğu sırada, 2005 yılı boyunca yalnızca üç muayenesi tıbbi dosyasına kaydedilmiştir.

30. Yine aynı yazıya göre, başvuran, 2006 yılı boyunca toplamda elli üç kez bir doktor tarafından muayene edilmiştir. Başvuran 17 Ocak 2006 tarihinde tedaviyi reddetmiştir. Yukarıda belirtilen yazıda, başvuran tarafından hangi tedavinin reddedildiği belirtilmemiştir.

Başvuranın tutukluluğu sırasında düzenlenen sağlık dosyasında, 2006 yılında sadece bir muayene kaydı bulunmaktadır.

31. Başvurana 9 Mayıs 2007 tarihinde konulan kronik hastalıkların teşhisi şunlardır: kronik gastroduodenit, kronik hepatit, kronik sigara içme bronşiti ve antisosyal tipte kişilik bozukluğu.

B. Başvuranın ağız sağlığı durumu ve protez yaptırmasının imkansızlığı

32. Ceza İnfaz Kurumları Genel Müdürlüğü, 21 Temmuz 2003 tarihli yazısıyla, başvurana, talep edilen diş protezlerinin maliyetinin, başvuranın bağlı olduğu kamu sağlık sigortası tarafından karşılanmadığını bildirmiştir. Yazı aşağıdaki şekilde kaleme alınmıştır:

“Ceza İnfaz Kurumları Genel Müdürlüğüne hitaben, diş protezlerinizin kurum kaynaklarından temin edilmesine ilişkin olarak yapmış olduğunuz talebinizi müteakip;

Aynı konu ile ilgili diğer sorularınıza verdiğim yanıtlarda da belirttiğim gibi, diş protezlerinin maliyeti, Savunma, Kamu Düzeni, Milli Güvenlik ve Yargı Sağlık Sigortası tarafından karşılanmamaktadır. Bu tedavinin maliyeti, tutuklu veya yakınları tarafından karşılanmalıdır.

Yasal bir dayanağı bulunmadığı sürece, size tahsis edilen iki aylık bütçeyi kullanma talebinizi protezlerinizi satın almak için kabul edemeyiz. ”

33. 21 Nisan 2004 tarihinde diş hekimi M.M., başvuranın tıbbi dosyasına, sekiz dişin çekilmesi ve üst çenenin total diş protezi ile başka bir alt diş protezin yapılması gerektiğini kaydetmiştir. Doktor ayrıca tedavi ve protezlerin maliyetine ilişkin olarak üstteki için 2.400.000 ROL ve alttaki için 4.000.000 ROL tutacağı yönünde tahminde bulunmuştur. Söz konusu tedavinin üç ay süreceği öngörülmüştür.

34. Ceza İnfaz Kurumları Ulusal İdaresinin (bundan böyle “CİKUI” olarak anılacaktır) 21 Haziran 2007 tarihli yazısına göre, 1 Kasım 2004 tarihinde, başvurana “hareketli protezler yapmak amacıyla” kök kalıntılarının çıkarılması teklif edilmiş, iddiaya göre başvuran bunu reddetmiştir.

35. Başvuran, 2005 yılının Eylül ayında halen herhangi bir protez tedavisi görmemiş olması sebebiyle, sağlık durumunun genel olarak kötüleştiğini iddia ederek, talebini yinelemiştir.

36. CİKUI, 6 Eylül 2005 tarihli yazıyla, ikinci tip protezleri tercih etmesi halinde hareketli protezlerin maliyetinin %60’ını veya sabit protezlerin tüm

maliyetini karşılamamanın kendisine ait olacağını başvurana bildirmiştir. Tedavi ve protezlerin maliyeti aşağıdaki şekilde tahmin edilmiştir:

“(…) 401,10 RON (yani 4.011.000 ROL) değerinde toplam hareketli üst ark protezi; 308,8 RON (yani 3.008.000 ROL) değerinde 5 alt dişli mobil bölümlü protez veya 280 RON (yani 2.800.000 ROL) değerinde 6 alt dişli sabit protez.”

37. CİKUİ ayrıca başvurana, diş protezi masraflarını karşılayacak parası olduğunda, diş muayenehanesi olan bir ceza infaz kurumuna nakledilmek için başvurması gerekeceğini belirtmiştir. Başvurana ayrıca, sağlık durumunun gelişimine bağlı olarak, ilgili hekimin gerekli önlemleri alması gerektiği konusunda bilgi verilmiştir. Sonuç olarak CİKUİ, başvuranın tıbbi yardım ve yeterli tedavi görmediği yönündeki iddialarının asılsız olduğunu ileri sürmüştür.

38. 2005 ve 2006 yıllarında, başvurana üç kez kök kalıntılarından arındırma işlemi uygulanmıştır.

39. 9 Mayıs 2007 tarihinde başvuranın diş rahatsızlıkları bakımından şu tespitlerde bulunulmuştur: maksiller dişlerin hiç bulunmadığı (*edentatie maxilar*); mandibular latero-fronto-lateral bölgede hiç diş bulunmadığı; derin kronik marjinal periodontitis ve tedavi edilmemiş odontal lezyonlar bulunduğu.

40. 14 Kasım 2007 tarihinde, cezaevi diş hekimi tarafından başvurana bir diş tedavisi planı teklif edilmiştir. Bu planda, beş odontal lezyonun tedavisi öngörülmüştür.

41. Giurgiu Ceza İnfaz Kurumu sağlık birimi, 13 Şubat 2008 tarihinde, Hükümete, diş protezi yapma olanaklarını incelemek için gerekli girişimlerde bulunulduğu bilgisini vermiştir (*s-au întreprins demersuri pentru analiza posibilității efectuării lor*). Hükümet bu girişimlerin sonucu hakkında Mahkemeye bilgi vermemiştir.

C. Başvuranın hapis cezasının infazının ertelenmesi talebi

42. Başvuran, 12 Kasım 2003 tarihinde, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 453. maddesine dayanarak hapis cezasının infazının ertelenmesi talebiyle, Giurgiu İlk Derece Mahkemesine başvurmuştur. Başvuran, acilen sosyal sigorta kapsamında olmayan bir diş protezine ihtiyacı olduğunu ve diş tedavisinin masraflarını karşılamak için gerekli parayı elde etmesinin tek yolunun, ihtiyaç duyduğu parayı kazanmak için çalışmak üzere cezasının ertelenmesi olduğunu belirtmiştir. Ayrıca başvuran, cezaevi bünyesinde ücretli bir işte çalışmak için ceza infaz kurumu sorumlularına sunduğu mükerrer taleplerin sonuçsuz kaldığını iddia etmiştir.

43. İlk Derece Mahkemesi, başvuranın adli tıp muayenesinden geçirilmesine karar verdikten sonra, başvuranın üst çenesi için tam diş protezi gerektiğini, ancak bunun ceza infaz kurumlarının kendi tıbbi ağında yapılabileceğine hükmetmiştir. İlk Derece Mahkemesi ayrıca, başvuranın başka hastalıklarının da bulunduğunu, ancak bu hastalıklarının hapis cezasının infazını imkansız kılmadığını belirtmiştir. Dolayısıyla İlk Derece Mahkemesi, başvuranın talebini 16 Şubat 2004 tarihli kararıyla reddetmiştir.

44. Başvuran, düzgün yemek yiyememesi nedeniyle çok sayıda mide, karaciğer ve kalp hastalığına yakalandığını ileri sürerek bu karara itiraz etmiştir. Ayrıca başvuran, maddi olanaklardan ve maddi herhangi bir destekten yoksun olduğunu ileri sürmüştür. Başvuran, hakkında verilen hapis cezası kararına ek olarak, diş tedavisi görmemenin de bir ceza teşkil edeceği kanaatine varmıştır.

45. Başvuran tarafından karara karşı yapılan itiraz, Giurgiu Bölge Adliye Mahkemesi tarafından 19 Nisan 2004 tarihinde reddedilmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi, başvuranın diş protezine ihtiyacı olduğuna ve ülser, kronik hepatit ve kişilik bozuklukları açısından tıbbi olarak izlendiğine, ancak bu hastalıkların kendisini hapis cezasını çekemeyecek duruma getirmediğine karar vermiştir. Ayrıca Bölge Adliye Mahkemesi, başvuranın, diş protezleri

nedeniyle maruz kalacağı masrafları İdarenin karşılama yükümlülüğüne ilişkin iddialarının yasal dayanağı olmadığı kanaatindedir. Bölge Adliye Mahkemesi şu sonuca varmıştır:

“(…) başvuran D.V.nin diş protezi masraflarını karşılayabilecek durumda olmamasıyla ilgili olarak, başvuranın cezasını çekemeyecek durumda olmadığı sonucuna varılan adli tıp raporu dikkate alındığında, Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 453. maddesi ile birlikte 455. maddesinin a) hükmü başvuranın davasına uygulanamaz.”

46. Bükreş İstinaf Mahkemesi, 26 Mayıs 2004 tarihli bir kararla, başvuranın 19 Nisan 2004 tarihli karara karşı yaptığı istinaf başvurusunu, dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle reddetmiştir.

D. Başvuran hakkında açılan ceza davası

47. Başvuran, 2 Nisan 2001 tarihinde 24 saat gözaltında tutulduktan sonra, birlikte yaşadığı 83 yaşındaki büyükannesine tecavüz etmek ve büyükannesinin komşusunun evinden bir kilo et çalmak ve silahlı soygun yapmakla suçlanmıştır. İddiaya göre, başvuran bu eylemleri 31 Mart-1 Nisan 2001 gecesi alkollü içki içtiği köy meyhanesinden döndükten sonra gerçekleştirmiştir.

Bu suçlamanın temelini iki mağdurun, 1 Nisan 2001 tarihli şikâyetleri oluşturmaktadır. Başvuranın büyükannesi, okuma yazma bilmediği için imzalayamadığı şikâyetinde, 31 Mart-1 Nisan 2001 gecesi başvuran tarafından cinsel ilişkiye zorlandığını ve aynı gece, başvuranın ondan üç tavuk çaldığını ileri sürmüştür. Başvuranın büyükannesi ayrıca, başvuranın şikâyetinde bulunmadan bir hafta önce diğer dört tavuğunu ve 400.000 ROL parasını çaldığını iddia etmiştir.

48. Savcılığın düzenlediği soruşturma dosyasında delil olarak, başvuranın iddia edilen eylemleri işlediğini reddeden beyanı, iki mağdurun beyanları ve başvuranın yaşlılıktan muzdarip olan büyükannesinin “vajina salgısında çok

nadir sperm örnekleri” ve vajinasının alt dudağının iç tarafında bir santimetre ve bir başka 0,5 cm çapında bir suborbital ekskoriyasyon bulunduğunu doğrulayan, 2 Nisan 2001 tarihinde düzenlenmiş adli tıp raporu yer almaktadır.

Başvuranın büyükannesi, 1 Nisan 2001 tarihinde köy karakolundan bir polise verdiği ifadesinde, dul olduğunu ve başvuranın cezaevinden çıktıktan sonra başka kalacak yeri olmadığı için iki hafta boyunca onu evine aldığını beyan etmiştir. Ayrıca başvuranın büyükannesi, evdeki tek ısıtılan yatak odasında tek yatağı olduğu için torununun o yatağı kendisiyle paylaşmasını kabul ettiğini de ileri sürmüştür. Daha sonra başvuranın büyükannesi, başvuranın, söz konusu gece sarhoş halde geri döndüğünde, ağzına havlu koyarak ve kendisini yumruklarla hareketsiz hale getirerek, kendisini cinsel ilişkiye zorladığını ifade etmiştir. Başvuranın büyükannesi, kısa bir süre sonra, aynı gece başvuran tarafından gerçekleştirilen silahlı soygunun kurbanı olan komşusuna gitmek için korkuyla evden ayrılmıştır. Başvuranın büyükannesi o geceyi komşusunun evinde geçirmiştir.

49. Dosyada ayrıca iki mağdurun evlerinde yapılan iki soruşturma tutanağı, başvuranın hırsızlık mağduru ile yüzleştirilmesine ilişkin bir tutanak ve başvuranın kendilerine şiddet uyguladığı iddiasıyla, iki mağdurun şikâyetçi olduğunu duyan veya köyün polis memurlarından öğrenen (tanık A.Z.nin beyanı) beş dolaylı tanığın ifade tutanaklarını da içermektedir.

1 Nisan 2001 tarihinde köyün polis karakolundan iki polis memuru tarafından düzenlenen olay yeri inceleme tutanağında, bu iki polis memurunun, komşusunun ihbarı üzerine başvuranın büyükannesinin evine gittikleri belirtilmiştir. Olay yeri tutanağında, polislerin mağduru evinde buldukları belirtilmiştir. Bu tutanakta ayrıca, ilgilinin yatağında giysilerin ve nereden geldiğini bilmediği bir bıçak bulunduğu belirtilmiştir. Olay yeri tutanağında başka bir unsur belirtilmemiştir. Polis memurları, bıçağın kendisine ait olduğunu kabul eden komşuya geri vermek için bıçağı almışlardır. Evde başka bir nesne ele geçirilmemiştir. Tutanakta son olarak,

fotoğraf makinesinde film olmadığı gerekçesiyle olay yeri fotoğraflarının çekilemediği belirtilmiştir.

50. Başvuran, 28 Mayıs 2001 tarihli iddianameyle yargılanmak üzere Videle İlk Derece Mahkemesine sevk edilmiştir. İlk Derece Mahkemesi, 16 Ağustos 2001 tarihinde, dört dolaylı tanığın ve hırsızlıktan mağdur olan kişinin ifadesini almıştır.

51. Başvuran, lehte tanık olarak, 31 Mart - 1 Nisan 2001 gecesi köyün barında kendisine eşlik eden T.nin dinlenmesini talep etmiştir. İlk önce bu tanık, mahkeme huzuruna çıkarılmamıştır. İlk Derece Mahkemesi, 21 Haziran 2001 tarihinde bu tanık hakkında mahkeme celbi (*mandat de aducere*) çıkarmıştır. Bu tanık, 19 Temmuz 2001 tarihinde mahkeme huzuruna çıkmış, ancak başvuranın tutukluluk süresinin uzatılmasının yasaya uygunluğunu inceleyen başka bir mahkemenin dosyayı henüz göndermemiş olması sebebiyle, tanığın ifadesi dinlenmemiştir. İlk Derece Mahkemesi, söz konusu tanığın 16 Ağustos 2001 tarihinde dinlenmesine karar vermiş, ancak ilgili duruşmaya gelmemiştir. Bu sebeple, mahkeme bu tanığın ifadesinin alınmasından vazgeçmiştir.

52. Başvuranın büyükannesi, birkaç kez ifade vermesi için çağrılmasına rağmen, hiçbir zaman mahkeme huzuruna çıkmamıştır. Başvuranın büyükannesi, 1 Ekim 2001 tarihinde vefat etmiştir.

53. Tek hâkimden oluşan Videle İlk Derece Mahkemesinin 11 Ekim 2001 tarihli yetkisizlik kararının ardından, başvuran, Teleorman Bölge Adliye Mahkemesi tarafından 18 Aralık 2001 tarihinde on yıl altı ay hapis cezasına mahkûm edilmiştir. Başvuranın istinaf başvurusunun ardından, Bükreş İstinaf Mahkemesi, 6 Mart 2002 tarihli bir kararla, Bölge Adliye Mahkemesinin davada yetkisiz olduğu gerekçesiyle, bu mahkemenin verdiği kararı bozmuş ve davayı Videle İlk Derece Mahkemesine geri göndermiştir. Yine aynı tek hâkimli oluşumla, Hâkim I.T. dosyayı yeniden incelemiştir.

54. Videle İlk derece Mahkemesi, tarafları çağırmadığı için davayı 26 Nisan 2002 tarihinde bir kez erteledikten sonra, 24 Mayıs 2002 tarihli kararla,

başvuranın tanıkların yeniden dinlenmesi talebini, tanıkların zaten dinlendiklerini ve temyiz gerekçelerinin tanıkların dinlenmesiyle hiçbir bağlantısının bulunmadığını değerlendirerek reddetmiştir. Başvuran, dinlenmesini istediği tanıkların isimlerini belirtmemiştir. İlk Derece Mahkemesi tarafından sanığa delil olarak, hırsızlık olayının mağdurunun beyanı ve başvuranın beyanı sunulmuştur. Bu mahkeme tarafından hiçbir tanık dinlenmemiştir.

55. İlk Derece Mahkemesi, 24 Mayıs 2002 tarihli bir kararla, başvuranı silahlı soygun, tecavüz ve ensest suçlarından hapis cezasına çarptırmıştır. İlk Derece Mahkemesi, başvuranın tecavüz suçu için on yıl, ensest ilişki için beş yıl ve silahlı soygun için altı ay hapis cezası olduğunu belirledikten sonra en ağır cezayı uygulayarak başvuranı toplam on yıl hapis cezasına mahkûm etmiştir.

56. Başvuran bu karara itiraz etmiştir. Başvuran, suç mahallinde ve bıçakta parmak izi alınmadığından ve silahlı soygunun faili olduğunu kanıtlaması muhtemel parmak izi incelemesi ile babaannesinin uğradığı tecavüz olayının failinin kendisi olduğunu ve aleyhinde tanıkların sadece dolaylı tanık olduğunu kanıtlamak için biyolojik bilirkişi incelemesinin de yapılmadığından şikâyetçi olmuştur. Tanık T.nin ifadesinin alınmamasından şikâyetçi olmamıştır.

57. Başvuran tarafından karara karşı yapılan itiraz, Giurgiu Bölge Adliye Mahkemesi tarafından 6 Ağustos 2002 tarihinde reddedilmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi, başvuran tarafından talep edilen biyolojik bilirkişi incelemesine izin vermeme gerekçelerine herhangi bir açık atıfta bulunmaksızın, ilk derece mahkemesinin delilleri doğru bir şekilde toplayıp değerlendirdiğini tespit etmekle yetinmiştir.

58. Başvuran itirazında ileri sürdüğü gerekçeleri yineleyerek, istinaf başvurusunda bulunmuştur. Başvuranın istinaf başvurusu, 7 Ekim 2002 tarihinde Bükreş İstinaf Mahkemesi tarafından kısmen kabul edilmiştir. İstinaf Mahkemesi, ensest suçunu teşkil eden unsurların somut olayda

bulunmadığı kanaatine varmış ve başvuranın bu suçtan beraatine karar vermiştir. İstinaf Mahkemesi, silahlı soygun ve tecavüz suçlarından başvuranın mahkûmiyetinin devamına karar vermiştir. Karar, başvuran tarafından talep edilen biyolojik bilirkişi incelemesinin reddedilme nedenlerine ilişkin açık bir referans içermemektedir.

59. Videle İlk Derece Mahkemesi, 16 Nisan 2004 tarihli kararla, başvuran tarafından yapılan gözden geçirme talebini reddetmiştir. Bu karar, 7 Eylül 2004 tarihinde, Teleorman Bölge Adliye Mahkemesi tarafından onaylanmıştır ve ardından Bükreş İstinaf Mahkemesi tarafından, 15 Ekim 2004 tarihinde, başvuran tarafından ileri sürülen gerekçelerin, davanın esasına ilişkin incelemede ileri sürülenlerle aynı olduğu ve ceza davasının yeniden görülmesine sebep olacak nitelikte olmadığı gerekçesiyle, silahlı soygun ve tecavüz suçlarından başvuran hakkında verilen mahkûmiyet kararı kesinleştirilmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi ayrıca, tecavüz mağdurunun mahkeme huzuruna çıkması için birkaç defa kendisine gönderilen celplere cevap vermemiş olmasının, ileri yaşıta olmasından ve utanç hissedebileceğinden kaynaklandığını kararında belirtmiştir..

E. Hükümet tarafından sunulan olgusal bilgiler

60. Hükümet, 24 Kasım 2009 tarihinde, Mahkemeye, Teleorman bölge hastanesinin adli tıp departmanı tarafından başvuran hakkında yapılan tecavüz suçlamasıyla bağlantılı olarak, 2 Nisan 2001 tarihinde başvuranın büyükannesinden alınan salgı örneklerinin artık mevcut olmadığını bildirmiştir.

Hükümet, Adli Tıp Yüksek Kurulu tarafından 30 Ekim 2003 tarihinde kabul edilen koruma standartları kapsamında, DNA analizlerini yapan laboratuvarların, numuneleri davadaki nihai karardan itibaren en az beş yıl süreyle saklamakla yükümlü olduklarını ve yine de on beş yıl boyunca saklamalarının tavsiye edildiğini, ancak serolojik analiz yapan

laboratuvarların, incelenen numuneleri bir yıl süre ile muhafaza etmekle yükümlü olduğunu belirtmiştir.

Hükümet ayrıca, 2001-2002 döneminde, Romanya'daki adli tıp laboratuvarlarının DNA babalık testleri yapacak donanımına sahip olduğunu, ancak bu laboratuvarların yalnızca 2003 yılından itibaren ceza davalarında DNA testi yapacak donanımına sahip olduğunu belirtmiştir.

F. Başvuranın ceza davasına ilişkin belgelere erişimi ve Mahkeme ile yazışmaları

61. Başvuran, Bükreş-Rahova Ceza İnfaz Kurumunda tutulduğu sırada, belirtilmeyen bir tarihte, cezaevi yönetiminden, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yaptığı başvuruyu desteklemek için ihtiyacı olduğunu belirterek, hakkında açılan ceza davasına ilişkin belgelerin bir kopyasını göndermesini talep etmiştir. Ceza İnfaz Kurumu Müdürü, 16 Nisan 2002 tarihli bir yazıyla, kendisine, talep edilen bazı belgelerin, yani “ceza infaz kurumu dosyasında” bulunanların birer kopyasını göndererek, talep edilen diğer belgeleri almak için mahkemeye başvurması gerektiğini belirtmiştir.

62. Başvuran, Giurgiu Ceza İnfaz Kurumunda tutulduğu sırada, 13 Eylül 2004 tarihinde Teleorman Bölge Adliye Mahkemesine bir yazı göndererek, ilk derece mahkemesi kararları ve istinaf mahkemesi kararları ile tanık ifadeleri de dâhil olmak üzere, ceza davası dosyasının bir kopyasını talep etmiştir. Başvuran, bu belgelerin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yaptığı başvuruyu desteklemek için gerekli olduğunu belirtmiştir. Başvuran yazısında ayrıca, ailesinin veya maddi hiçbir desteğinin bulunmadığını belirtmiştir. Son olarak başvuran, mahkemenin talep edilen belgelerin bir kopyasını kendisine vermeyi reddetmesi durumunda, Avrupa Mahkemesi önünde etkili başvuru hakkının engellendiğinden şikâyetçi olacağını eklemiştir.

63. Teleorman Bölge Adliye Mahkemesi, 16 Eylül 2004 tarihli yazıyla, başvuranın talebine, kopya masraflarını ödedikten sonra istenen belgeleri alması için mahkeme sekreterliğine gelebilecek bir kişiye yetki vermesi gerektiği şeklinde yanıt vermiştir. Bölge Adliye Mahkemesi Başkanı ve Yazı İşleri Müdürü tarafından imzalanan yazı aşağıdaki gibidir:

“İstenen [belgeleri] kendi imkânlarıyla elde edebilecek yetkili bir kişiyi mahkemeye göndermenizi isteyerek yazınızı yanıtlıyoruz. ”

64. Raportör hâkimin olgusal bilgi ve belge talebine yanıt olarak, başvuran, 20 Mayıs 2005 tarihli bir yazıyla, Mahkemeye, Giurgiu Ceza İnfaz Kurumunda görevli B.C.nin, kendisine “fotokopi makinesinin bozulduğu ve bir haftadır çalışmadığı” şeklinde bir yanıt verdiğini bildirmiştir.

65. Başvuran tarafından Teleorman Bölge Adliye Mahkemesine bu talebin yeniden sunulmasının ardından, 11 Ekim 2005 tarihinde, mahkeme arşivlerinden talep edilen belgeler kendisine gönderilmiştir. Başvurana, Videle İlk Derece Mahkemesi arşivlerinde bulunan, ihtiyaç duyduğu diğer belgeler için de benzer bir talepte bulunması tavsiye edilmiştir. Videle İlk Derece Mahkemesi Başkanı’nın Hükümet Temsilcisine hitaben yazdığı 25 Haziran 2007 tarihli bir yazıdan, 2005 yılında başvurandan ceza dosyasının kopyaları için herhangi bir talep alınmadığı anlaşılmaktadır.

66. Başvurana ilişkin olarak cezaevi idaresi tarafından tutulan dosyanın nüshasında, 2004-2007 yılları arasında başvuranın kâğıt, zarf ve pul verilmesine yönelik yirmiden fazla yazılı talebinden bahsedilmektedir. Bu talepler ya tamamen ya da kısmen, yani başvuranın talep ettiğinden daha az bir meblağ karşılığında karşılanmıştır.

Bu bağlamda 2001-2003 dönemi için herhangi bir bilgi verilmemiştir. Mahkemeye göre, 2002 yılında bir mektubun karşılığı, 50.000 eski Rumen leyinden (ROL) azdır.

G. Başvuranın 56/2003 sayılı Acil Durum Yönetmeliği'ne dayandırılan şikâyeti

67. Başvuran, 4 Ocak 2005 tarihinde, tutukluların haklarıyla ilgili olarak 56/2003 sayılı Acil Durum Yönetmeliği'ne dayandırılan bir şikâyetle Giurgiu İlk Derece Mahkemesine başvurmuştur. Başvuran, esasen artık Müslüman olmasına rağmen Girgiu Ceza İnfaz Kurumu yetkililerinin kendisine İslami yaşama uygun bir beslenme rejimi vermeyi reddetmesinden şikâyetçi olmuştur. Başvuran, 2004 yılının Ekim ayından bu yana domuz yağı ve etiyle hazırlanmış herhangi bir yemek yemediğini ve sadece “her hafta ekmek, 10 gr peynir ve bir bardak süt” ile beslenmesi gerektiğini belirtmiştir.

68. Başvuran, aynı şikâyetle, Giurgiu Ceza İnfaz Kurumu yetkililerinin kendisine her ay posta için en az bir zarf sağlamayı yaklaşık üç ay boyunca reddetmesinden de yakınmıştır.

69. Giurgiu İlk Derece Mahkemesi önündeki ilk duruşma gününde, 20 Ocak 2005 tarihinde, başvuran bu şikâyetini geri çektiğini belirtmiştir. Şikâyetini geri çektiğini belirterek 20 Ocak 2005 tarihli karara karşı temyiz başvurusunda bulunmamıştır.

II. İLGİLİ İÇ VE ULUSLARARASI HUKUK KURALLARI VE UYGULAMASI

A. Ceza davasına ve cezaların infazına ilişkin iç hukuk

70. Ceza Muhakemesi Kanunu'nun ilgili genel hükümleri, *Constantinescu/Romanya*, no. 28871/95, § 37, AİHM 2000-VIII, *Mircea/Romanya*, no. 41250/02, § 30, 29 Mart 2007, *Spînu/Romanya*, no. 32030/02, § 38-39, 29 Nisan 2008 ve *Calmanovici/Romanya*, no. 42250/02, § 45, 1 Temmuz 2008, kararlarında açıklanmıştır.

Romanya’da ceza soruşturması uygulamasında, DNA profillerinin tanımlanmasını ve karşılaştırılmasını amaçlayan adli tıp incelemesi, 1995 yılından itibaren kullanılan bir yöntemdir (bk. *Dreptul* dergisinde yayımlanan bir makale (no. 9/2001, p. 98-107) D. T. Ştefănescu ve L. Bărbării, *Un mijloc de probă revoluționar – amprenta genetică* ve ayrıca Emilian Stancu *Tratat de criminalistică*, 4. baskı, Universul Juridic Yayınevi, Bükreş 2007, s. 155-158). Bu makaleye göre, “tekstil malzemeleri üzerindeki meni lekesi ışıktan uzakta yıllarca korunurken, tampon kullanılarak yapılan vajinal örneklemede mikrobiyal floranın neden olduğu bozulmayı önlemek için hızlı soğutma (dondurma) veya kurutma gerekir” (s. 101).

71. Özgürlükten yoksun bırakma cezalarının infazına ve tutukluların tıbbi yardım alma haklarına ilişkin ilgili iç hukukun genel hükümleri, *Gagiu/Romanya*, no. 63258/00, §§ 41-42, 24 Şubat 2009 ve *Măciucă/Romanya*, no. 25763/03, § 14, 26 Mayıs 2009, kararlarında kısmen açıklanmaktadır.

72. 16 Ocak 2007 tarih ve 24 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 1897/2006 sayılı Hükümet Kararı ile (*Hotărârea Guvernului*), cezaların infazına ilişkin 275/2006 sayılı Kanun’un uygulanmasına ilişkin düzenlemeler kabul edilmiştir. Söz konusu yönetmeliğin 28. maddesinin altıncı fıkrasında, tutuklu kişinin çiğneme işlevinin %50’den fazlasını kaybetmiş olması halinde, tutukluluk süresi boyunca protezlerin bedelini ödeyemeyecek durumda olduğu tespit edilirse, bu meblağın cezaevi bütçesinden karşılanması öngörülmüştür.

B. Tutukluların sağlık sigortası konusunda ilgili iç hukuk kuralları ve uygulaması

73. 458/2001 Sayılı Kanunla değiştirildiği şekliyle, Savunma, Kamu Düzeni, Ulusal Güvenlik ve Yargı Sağlık Sigortası’nın (“CASAOPSNAJ”) - *Casa Asigurărilor de Sănătate a Apărării, Ordinii Publice, Siguranței*

Nationale și Autorității Judecătorești - organizasyonu ve işleyişine ilişkin 56/1998 sayılı Hükümet Yönetmeliği uyarınca, katkı paylarının Devlet bütçesinden ödenmesi sebebiyle (anılan Yönetmeliğin 2 - c maddesi), tutuklu kişiler bu sigortadan faydalanırlar.

74. Sağlık sigortası mevzuatı uyarınca, Sağlık Bakanlığı ve Ulusal Sağlık Sigortası (CNAS), Bakanlık kararnamesiyle, kamu tıbbi yardım koşullarını sağlayan çerçeve sözleşmenin uygulanmasına ilişkin standartları kabul etmektedir. CASAOPSNAJ'dan yararlananlar için özel standartlar belirlenmiştir. 22 Haziran 2004 tarihli CASAOPSNAJ sisteminde tıbbi yardım koşullarına ilişkin çerçeve sözleşmenin uygulanmasına ilişkin standartların (29 Temmuz 2004 tarih ve 684 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır) 1. maddesi, bu özel standartların, CNAS çerçevesinde ortak hukuk alanında kamu sigorta sistemini düzenleyen genel standartlarla tamamlanmasını öngörmektedir.

75. Bakanlık kararnamesi ile hemen hemen her yıl, miktar, her tür tıbbi prosedür için, kamu sosyal güvenliği tarafından kapsanan miktarın yüzdesi olarak belirtilerek, "koruyucu dış hekimliği hizmetleri ve tedavileri paketi" kabul edilmektedir.

76. Böylece, 29 Aralık 2001 tarih ve 851 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 4189/2001 sayılı Kararname ile, erişkinlerde protezlerin belirli kriterlere göre %40 ile %60 arasında değişen oranlarda karşılandığı belirlenmiştir.

77. Daha sonra, 9 Ocak 2004 tarih ve 17 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 15 Aralık 2003 tarih ve 980/2003 sayılı Kararnamede, ek belgenin III. Bölümün 7. paragrafında, üç tip protezin yani "1 ila 7 dişin kısmi akrilik protezinin"; "7'den fazla dişin parsiyel akrilik protezinin" ve "total akrilik protezin" kamu sosyal sigortası tarafından %100 karşılandığı belirtilmiştir.

78. Daha sonra, 14 Şubat 2005 tarih ve 134 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 45/2005 sayılı Kararnamede, protez maliyetinin %100'ü

karşılanan “özel kanunlardan yararlananlar” hariç, yetişkin protezlerinin %40 oranında karşılandığı belirtilmiştir.

79. CASAOPSNAJ, Mahkeme nezdinde görevli Hükümet Temsilcisine hitaben 8 Haziran 2007 tarihli bir yazıyla, sadece anlaşmalı olunan muayenehanelerde gerçekleştirilen tedaviler için ilgili kişilerin diş hekimliği masraflarının karşılandığını belirtmiştir. CASAOPSNAJ ayrıca, 31 Aralık 2006 tarihine kadar cezaevlerindeki diş hekimliği muayenehaneleriyle “bu muayenehanelerin işleyiş sistemlerinin, çerçeve sözleşmenin dayattığına uymaması nedeniyle” herhangi bir anlaşma imzalanmadığını da açıklamıştır.

C. İlgili uluslararası hukuk ve uygulaması

80. Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesinin (CPT) genel gözlemlerinin yanı sıra, Romanya cezaevlerine yaptığı ziyaretlerin ardından vardığı sonuçlar, *Bragadireanu/Romanya* (no. 22088/04, §§ 73-76, 6 Aralık 2007) kararında özetlenmiştir. Ayrıca, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 8 Ağustos 1998 tarihinde kabul edilen, cezaevlerinde sağlık hizmetlerinin etik ve örgütsel yönlerine ilişkin (98)7 sayılı Tavsiye Kararının ilgili paragrafları, *Huyllu/Türkiye* (no. 52955/99, § 53, 16 Kasım 2006) kararında yinelenmiştir.

HUKUKÎ DEĞERLENDİRME

I. SÖZLEŞME’NİN 3. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

81. Başvuran, yaşamının tehlikeye atıldığından ve cezaevinde tutulduğu sırada bütün dişlerini kaybettikten sonra doktor tarafından reçete edilen diş protezlerinin maliyetini karşılayacak durumu olmaması nedeniyle kendisine sağlanmaması yüzünden mide ve karaciğerinde ciddi hastalıklara

yakalanarak, insanlık dışı tedavi ve cezalara maruz bırakıldığından şikâyet etmektedir. Başvuran bu bağlamda, Sözleşme'nin 3. maddesini ileri sürmektedir, söz konusu madde aşağıdaki gibidir:

“Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlere tabi tutulamaz.”

A. Kabul Edilebilirlik Hakkında

82. Hükümet, başvuranın Ceza Kanunu'nun genel olarak kötü muamele ve işkenceyi yasaklayan 267 ve 267¹ maddeleri uyarınca cezaevi personeline karşı şikâyetle bulunabileceğini öne sürerek, iç hukuk yollarının tüketilmediğine dair itirazda bulunmaktadır. Ayrıca, 56/2003 sayılı Acil durum Yönetmeliği, 2003 yılından beri, daha spesifik olarak, hakkında özgürlükten yoksun bırakıcı bir ceza infaz edilen kişilerin ücretsiz tıbbi yardım alma hakkı da dâhil olmak üzere haklarını güvence altına almaktadır. Hükümet, ilgili iç hukuk içtihatları bağlamında, tutuklulara tıbbi yardım konularında, 56/2003 sayılı acil durum yönetmeliği ile ceza kanununun 267 ve 267¹ maddelerinin uygulanmasına ilişkin davalarda, çeşitli yargı mercileri tarafından verilen üçü tutukluların lehine sonuçlanmış yaklaşık otuz mahkeme kararı sunmuştur.

83. Başvuran, Hükümet tarafından belirtilen hukuk yollarının etkin olmadığını çünkü yürürlükteki mevzuat uyarınca ispat yükünün şikâyetçilere ait olduğunu, bununla birlikte tıbbi dosyaların halen ceza infaz kurumu yetkililerinin elinde olduğunu; bir davanın reddedilmesinin, başvuranın mahkeme masraflarını ödemek zorunda bırakacağını ve bunun da böyle bir dava için caydırıcı olacağını; Hükümet tarafından sunulan örneklerin büyük çoğunluğunda olduğu gibi, en yoksul başvuranlar için resen atanan avukatların, müvekkillerine herhangi bir yardımda bulunmayarak ve duruşmalara katılmayarak aktif olmadıklarını belirtmektedir. Başvuran, son olarak, Hükümet tarafından ileri sürülen başvuranların lehine karar verilen

tıbbi tedavi verilmesine ilişkin üç örnekte, mahkemelerin tazminata hükmetmediğini, yalnızca ceza infaz kurumu yetkililerine başvuranların ihtiyaç duyduğu tıbbi tedaviye ilişkin alınması gereken tedbirleri belirtmekle yetindiğini ifade etmektedir.

84. Mahkeme, 2003 yılının Haziran ayında yürürlüğe girmesinin ardından, *Petrea/Romanya* no. 4792/03, § 35, 29 Nisan 2008 davasında, 56/2003 sayılı Acil Durum Yönetmeliği hükümlerine dayanan bir hukuk yolunun, uygun tıbbi yardım eksikliğine ilişkin iddialar bakımından Sözleşme'nin 35. maddesinin 1. fıkrası anlamında etkin bir hukuk yolu teşkil ettiğine ilk kez karar verdiğini, ancak 2003 yılından önceki dönem için tutukluluk koşulları (yukarıda anılan *Petrea*, §§ 36 ve 37 ve yukarıda anılan *Măciucă*, § 19) veya tıbbi yardım (yukarıda anılan *Petrea*, § 40) bakımından böyle bir karar vermediğini hatırlatmaktadır. Mahkeme ayrıca, 2004 yılının Mart ayında başlayan bir tutuklulukla ilgili başka bir davada, ceza infaz kurumundaki tıbbi yardıma ilişkin bir şikâyetin kabul edilebilir olduğuna karar verdiğini hatırlatmaktadır (bk. yukarıda anılan *Bragadireanu*, §§ 81 ve 86-91).

85. Mahkeme, somut olayda, bir yandan, başvuranın şikâyetinin 2001 yılının Nisan ayında, yani 56/2003 sayılı Acil Durum Yönetmeliği'nin yürürlüğe girmesinden önce başlayan bir tutukluluk dönemiyle ilgili olduğunu gözlemlemektedir. Mahkeme diğer yandan, başvuranın şikâyetinin esasının, sağlık durumunun kötüleşmesine neden olduğu iddia edilen, ihtiyaç duyduğu diş protezlerini alamamasıyla ilgili olduğunu kaydetmektedir.

Mahkeme bu bağlamda, başvuranın neredeyse tamamen dişsiz olduğunun teşhis edildiği 13 Aralık 2002 tarihinden itibaren, kendisine çeşitli tedaviler ve diş protezleri yazıldığını kaydetmektedir. Bunlar, başvuran maliyetin bir kısmını karşılayamadığı için gerçekleştirilmemiştir zira çünkü 2002, 2003, 2005 ve 2006 yıllarında bu maliyet, kamu sağlık sigortası tarafından tam olarak karşılanmamıştır (bk. yukarıdaki 33, 36 ve 76-78. paragraflar).

Üstelik yürürlükteki yönetmeliklerin diş protezlerinin sosyal güvenlik tarafından karşılanmasını öngördüğü 2004 yılından itibaren dahi, başvuran halen herhangi bir protez edinmemiştir.

86. Yukarıda anılan *Petrea* ve *Bragadireanu* davalarından farklı olarak, başvuranın şikâyetinin temel yönü, yetkililer tarafından tespit edilen yoksulluk durumunda (bk. yukarıdaki 21. Paragraf), gerekli kaynaklara sahip olması halinde herhangi bir engelle karşılaşmadan temin edebileceği protezlerin kendisine sağlanması için gerekli araçların yetersizliği nedeniyle ceza infaz kurumunda tıbbi yardım eksikliğiyle ilgilidir.

Bununla birlikte, tutuklulara yönelik kamu sağlık sigortasının etkinliğine ilişkin olarak, söz konusu durum, 56/2003 sayılı Acil Durum Yönetmeliği temelinde tüketilecek etkin bir hukuk yolu bulunmayan maddi tutukluluk koşullarına oldukça benzemektedir. Hükümetin argümanları, somut olayda farklı bir sonuca varılmasını sağlayamaz. Mahkeme, Hükümetin, belirtilen hukuk yollarının, şikâyet edilen yapısal eksiklikleri, özellikle de cezaevlerindeki diş hekimliği muayenahaneleri ile CASAOPSNAJ arasında bir anlaşma bulunmamasına ilişkin eksiklikleri nasıl giderebileceğini belirtmediğini gözlemlemektedir (bk. yukarıdaki 77. paragraf). Ayrıca, Hükümetin sunduğu kararlar, bu konuyla ilgili değildir, zira bu kararlar somut olaydakine benzer bir durumla ilgili değildir (bk. *bu davaya uygulanabildiği ölçüde (mutatis mutandis)*, *Marian Stoicescu/Romanya*, no. 12934/02, § 19, 16 Temmuz 2009).

87. Dahası Mahkeme, başvuranın psikiyatrik durumu göz önünde bulundurulduğunda (bk. yukarıdaki 23, 25 ve 27. paragraflar), akıl hastaları söz konusu olduğunda, bu kişilerin savunmasızlıklarının ve bazı durumlarda, belirli bir muamelenin kendi kişilikleri üzerindeki etkileri hakkında tutarlı bir şekilde veya hiç şikâyetle bulunamamalarının dikkate alınması gerektiğine daha önce karar verdiğini hatırlatmaktadır (bk. *bu davaya uygulanabildiği ölçüde (mutatis mutandis)*, *Rivière/Fransa*, no. 33834/03, § 62, 11 Temmuz 2006).

88. Mahkeme, her hâlükârda, başvuranın, yetkili makamların dikkatini, hem dişlerinin tamamen yokluğu nedeniyle çektiği acılara hem de protez edinmek için gerekli araçlardan yoksun olduğuna defalarca çektiğini kaydetmektedir. Sonuç olarak, somut olayın özel koşulları dikkate alındığında, başvuran, Hükümet tarafından önerilen hukuk yollarını kullanmak zorunda değildi (bk. yukarıda anılan *Brândușe*, § 40 ve *u davaya uygulanabildiği ölçüde (mutatis mutandis)*, *Toma/Romanya*, no. 42716/02, § 43, 24 Şubat 2009).

Sonuç olarak, Hükümet tarafından ileri sürülen itirazı reddetmek gerekmektedir.

89. Mahkeme, şikâyetin bu kısmının, Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrası anlamında açıkça dayanaktan yoksun olmadığını tespit etmektedir. Mahkeme ayrıca, başka herhangi bir kabul edilemezlik gerekçesinin bulunmadığını saptamaktadır. Bu nedenle, başvurunun kabul edilebilir olduğunu belirtmek gerekmektedir.

B. Esas Hakkında

90. Hükümet, öncelikle, düzenli olarak açlık grevi yaparak ve gönüllü olarak metal parçaları yutarak sağlık durumunun kötüleşmesine katkıda bulunanın başvuranın kendisi olduğunu belirtmek istemektedir.

Hükümet, başvuranın ihtiyacı olan diş protezleri ile ilgili olarak, protezlerin maliyetinin sadece bir kısmının kamu sağlık sigortası tarafından karşılandığı yıllarda, başvuranın mali yardım için 2005 yılında ölen babasına başvurabileceğini belirtmektedir. Dahası Hükümet, başvuranın kendisi için bazı mallar satın aldığını gösteren ceza infaz kurumu kayıtlarının bir kopyasını sunmaktadır. Buradan, başvuranın elinde bir miktar para olduğu anlaşılmaktadır.

Hükümet, protez dişlerin maliyetinin tamamen sosyal güvenlik sistemi tarafından karşılandığı 2004 yılına ilişkin olarak, başvuranın diş kalıntılarını

çektirmeyi reddettiğini ve böylece kendisine protez takılmasını engellediğini belirtmektedir.

91. Başvuran, esasen, sorumlu makamların, CASAOPSNAJ ile anlaşma yapmalarını sağlayacak şekilde, kamu sigortası alanındaki yönetmeliğin getirdiği kriterleri karşılamak amacıyla cezaevlerindeki diş hekimliği muayenehanelerini donanımlı hale getirmek ve düzenlemek için herhangi bir adım atmadıklarını belirtmek istemektedir. Ancak bu, mahkumların sosyal güvence kapsamının etkin olamayacağı bir koşuldur.

Başvuran ayrıca, 2004 yılının Kasım ayında, diş kalıntılarının bazılarını çektirmeyi reddettiğini, çünkü parasını ödeyememesi ve aynı zamanda Giurgiu ceza infaz kurumu idaresinin tutumu nedeniyle sonunda protez yaptıramayacağından korktuğunu ifade etmektedir. Nitekim iddiasına göre ceza infaz kurumu idaresi kendisine bu amaçla herhangi bir miktar veremeyeceğini belirtmiştir.

92. Mahkeme, özgürlüğünden mahrum bırakılan bir kişinin tıbbi tedavi ve gözetimine ilişkin içtihatlarından doğan temel ilkelere atıfta bulunmaktadır (*Kudla/Polonya* [BD], no. 30210/96, § 91, AİHM 2000-XI, *Paladi/Moldova* [BD], no. 39806/05, § 71, 10 Mart 2009). Sözleşme'nin 3. maddesinin, tutuklu bir kimsenin sağlık gerekçesiyle serbest bırakılması yönünde genel zorunluluk getirdiği sonucuna varılamasa bile, söz konusu madde, her durumda, Devletin, özellikle gereken tıbbi tedavilerin uygulanması yoluyla, özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilerin fiziksel bütünlüğünü korumasını gerektirmektedir (yukarıda anılan *Rivière*, § 62).

Mahkeme, Sözleşmecî bir devletin makamlarının, vatandaşların tümüne sağlamakla yükümlü oldukları tıbbi tedaviyi vermeyi reddederek, bir kimsenin hayatını tehlikeye attıkları kanıtlandığında Sözleşme'nin 3. maddesi açısından sorun doğurabileceğini hatırlatmaktadır (*Kıbrıs/Türkiye* [BD], no. 25781/94, § 219, AİHM 2001 IV). Bununla birlikte, öncelikler ve kaynaklar açısından yapılacak tercihler, özellikle de kaynakların sınırlı

olduğu durumlarda, ulusal makamlara ait bir konudur (*Osman/Birleşik Krallık*, 28 Ekim 1998, § 116, *Karar ve Hükümlerin Derlemesi* 1998 VIII).

93. Mahkeme, söz konusu ilkeleri dikkate alarak, başvuranın, yetkili makamların aynı durumdan mustarip kişilere sağlamakla yükümlü olduğu rutin tıbbi tedaviye erişiminin olup olmadığını incelemelidir (bk. *bu davaya uygulanabildiği ölçüde (mutatis mutandis)*, *Nitecki/Polonya* (k.k.), no. 65653/01, 21 Mart 2002, *Pentiacova ve diğerleri/Moldova* (k.k.), no. 14462/03, 4 Ocak 2005 ve *Gheoghe/Romanya* (k.k.), no. 19215/04, 22 Eylül 2005).

94. Mahkeme, somut olayda, 13 Aralık 2002 tarihinde, Bükreş-Rahova Ceza İnfaz Kurumundan bir doktorun, başvuranın tıbbi dosyasına, üst çenesinin tamamen dişsiz olduğunu ve diş protezi yapılması gerektiğini kaydettiğini ve başvuranın bu protezi yaptıрма imkânı olmadığı için durumu Ceza İnfaz Kurumları Genel Müdürlüğüne bildirdiğini belirttiğini kaydetmektedir.

Böylece taraflarca sunulan belgelerin tamamından anlaşıldığı üzere, başvuranın diş protezine ihtiyacı olduğu teşhisi, 2002 ila 2007 yılları arasında birkaç kez yinelenmiştir. Bu sürede maliyetin bir kısmının başvuran tarafından ödenememesi gerekçe gösterilerek başvuran protez temin edilememiştir.

95. Mahkeme ardından, başvuranın, tutuklu olması göz önüne alındığında bağlı olduğu sağlık sigortasının (CASAOPSNAJ), 8 Haziran 2007 tarihli bir yazısına dikkat çekmektedir. Yazıda sadece anlaşmalı olunan muayenehanelerde gerçekleştirilen tedaviler için sigortaya bağlı kişilerin diş tedavi masraflarını karşılayacağını ve, cezaevlerindeki diş hekimliği muayenehaneleriyle “bu muayenehanelerin işleyiş sistemlerinin, çerçeve sözleşmenin dayattığına uymaması nedeniyle” herhangi bir anlaşma imzalanmadığı belirtilmektedir.(bk. yukarıdaki 79. paragraf).

Mahkeme, tutuklu olarak başvuranın, tam ücreti ödemekten başka bir şekilde protez taktıramayacağı çıkarımında bulunmaktadır. Bununla birlikte

başvuranın yetkili makamlar tarafından tanınan ve kabul edilen yoksulluk durumu protezleri kendi imkânlarıyla almasına izin vermemiştir. Başvuranın mal satın almak için kullandığı ve Hükümetin tutarını belirtmediği belirli miktarda parası olduğu iddiası, söz konusu sonucu etkileyemez zira yetkili makamlar başvurana hiçbir zaman böyle bir gerekçe göstermemiş, aksine hesabında yeterli para olmadığını belirtmiştir.

96. Bu unsurlar, Mahkemenin dış protezlerinin gerektirdiği masraflara katkı oranını belirleyen, tutukluların sosyal güvence kapsamına ilişkin yönetmeliğin, idari engeller nedeniyle işlemez hale geldiği sonucuna varması için yeterlidir.

97. Öte yandan Hükümet, yürürlükteki düzenlemelerin bu tür protezlerin masraflarının tam olarak karşılanmasını öngördüğü 2004 yılında, başvurana ihtiyaç duyduğu dış protezlerinin neden sağlanmadığını ikna edici bir şekilde açıklamamıştır. Mahkeme, bu bağlamda, başvuranın 2004 yılının Kasım ayında dış kalıntıların bazılarını çekirtmeyi reddetmesinin (bk. yukarıdaki 34. paragraf) tek başına yetkili makamların 2004 yılı boyunca ataletini açıklamadığını kaydetmektedir.

98. Mahkeme, özetle, başvuranın, endişe verici sağlık durumuna karşılık (bk. yukarıdaki 31 ve 39. paragraflar), bu tür tedavilerin ücretsiz olmasını öngören yeni yasal hükümlere rağmen (bk. yukarıdaki 72. paragraf), halen dış protezlerine erişemediğini gözlemlemektedir.

99. Mahkeme, yukarıda belirtilenler ışığında, Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmaktadır.

100. Mahkeme, başvuranın dış protezlerinin olmamasının sindirim sistemi ve karaciğer hastalığının kaynağı olduğu yönündeki şikâyetiyle ilgili olarak, başvuranın yemek yemeyi reddederek ve metal parçaları yutarak durumunun kötüleşmesine bir dereceye kadar kendisinin de katkıda bulunduğunu tespit etmektedir. Bununla birlikte, bu hastalıkların nedenlerini ortaya koyabilecek herhangi bir tıbbi bilirkişi raporu Mahkemeye sunulmamıştır. Mahkeme, bu

koşullar dikkate alındığında, bu konuda bir pozisyon alacak durumda değildir.

Mahkeme, bu durumu ve yukarıdaki 99. paragrafta Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edildiğine dair tespitini göz önünde bulundurarak, dış tedavisinin yapılmamasının başvuranın genel sağlık durumu üzerindeki etkisinin daha fazla incelenmesine gerek olmadığı kanaatindedir.

II. SÖZLEŞME'NİN 6. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

101. Başvuran ayrıca, hakkında yürütülen ceza yargılamasının adil olmadığından şikâyet etmektedir. Başvuran, masum olduğunu iddia ederek, özellikle parmak izi alınmaması ve soygunla ilgili olarak parmak izi incelemesi yapılmaması, babaannesinin uğradığı tecavüz olayının failinin kendisi olduğunu kanıtlamak için DNA testi de dâhil olmak üzere biyolojik bilirkişi incelemesi yapılmaması ve mahkemelerin lehte bir tanığı dinlemeyi reddetmesi gibi mahkemelerin delil yönetimindeki eksikliklerden şikâyetçi olmaktadır.

Başvuran, 26 Ekim 2007 tarihli görüşünde, mahkemelerin, bir savunma avukatından etkin yardım almasını sağlayamadığından da şikâyetçidir.

Başvuran, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrasını ve 3. fıkrasının c) ve d) bentlerini ileri sürmektedir. Söz konusu hükmün ilgili kısımları aşağıdaki gibidir:

“1. Herkes, davasının medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyumsuzluklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir. (...)

3. Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir:

(...)

c) Kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanmak; eğer avukat tutmak için gerekli maddi olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görüldüğünde, resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmek;

d) İddia tanıklarını sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek;

(...)”

102.Hükümet, bu iddiaya itiraz etmektedir.

A. Kabul Edilebilirlik Hakkında

103.Mahkeme, bir savunma avukatından etkin yardım almaya ilişkin şikâyetiyle ilgili olarak, Sözleşme’nin 35. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, başvuruya konu olan şikâyetlerin telafi edilmesi için etkin ve yeterli bir yol sağlayabilecek iç hukuk yollarının tüketilmesinin normal seyri çerçevesinde iç hukukta nihai kararın verildiği tarihten itibaren altı aylık bir süre içerisinde kendisine başvurulabileceğini hatırlatmaktadır (*Mujea/Romanya* (k.k.) no. 44696/98, 10 Eylül 2002).

Mahkeme, somut olayda, resen atanan avukatların yetersiz olduğu iddiasına ilişkin şikâyetin, 7 Ekim 2002 tarihinde Bükreş İstinaf Mahkemesi tarafından verilen bir kararla sona eren yargılamalarla ilgili olduğunu tespit etmektedir. Ancak söz konusu şikâyet, Mahkemeye 26 Ekim 2007 tarihinde, söz konusu yargılamadaki nihai iç hukuk kararından altı aydan fazla bir süre sonra sunulmuştur.

Sonuç olarak, başvurunun bu kısmı süresinden sonra sunulmuştur ve Sözleşme’nin 35. maddesinin 1 ve 4. fıkraları uyarınca reddedilmelidir.

104.Mahkeme, başvuranın belirttiği lehte tanığın çağrılmasıyla ilgili olarak, öncelikle, söz konusu tanığın ilk olarak mahkeme tarafından çağrıldığını, dinlenemediğini ve daha sonra gelmediğini (bk. yukarıdaki 51.

paragraf), başvuran tarafından yapılan tanıkların çağrılmasına ilişkin son talebin mahkeme tarafından reddedildiğini (yukarıdaki 54. paragraf) gözlemlemektedir.

Ancak Mahkeme, başvuranın daha sonra, yerel mahkemeler önünde, 24 Mayıs 2022 tarihli karara karşı yaptığı itiraz ve istinaf başvurularında, söz konusu lehte tanığın çağrılmaması hakkında şikâyetçi olmadığını (bk. yukarıdaki 56 ila 58. paragraflar) kaydetmektedir.

Dolayısıyla başvuran, iç hukukta mevcut olan hukuk yollarını gerektiği gibi tüketmemiştir. Sonuç olarak, başvurunun bu kısmının, Sözleşme'nin 35. maddesinin 1 ve 4. fıkraları uyarınca, iç hukuk yollarının tüketilmediği gerekçesiyle reddedilmesi gerekmektedir.

105.Mahkeme, bir bütün olarak yargılamanın adilliğine ilişkin olarak, başvuranın şikâyetinin büyükannesine tecavüz ve büyükannesinin komşusunun evinde işlenen silahlı soygun suçlarından olmak üzere iki mahkûmiyetle ilgili olduğunu gözlemlemektedir.

Mahkeme, şikâyetin silahlı soygun suçundan mahkûmiyetiyle ilgili kısmına ilişkin olarak, başvuranın, ilk başvurusunda, özellikle parmak izi incelemesi yapılmaması ve suçun hukuki tasnifindeki değişiklik olmak üzere, mahkemelerin delil yönetimindeki eksikliklerden şikâyetçi olduğunu kaydetmektedir.

Daha sonra başvuran, bu bağlamda görüş sunmamıştır. Mahkeme, başvuranın, Sözleşme'nin 37. maddesinin 1. fıkrasının a) bendi anlamında, şikâyetinin bu kısmını takip etmek istemediği çıkarımında bulunmaktadır. Mahkeme, önünde bulunan unsurları göz önünde bulundurarak ve sunulan iddiaları incelemeye yetkili olması nedeniyle, Sözleşme veya Protokolleri ile güvence altına alınan hak ve özgürlüklerin açıkça ihlal edilmediğini tespit etmiştir.

Sonuç olarak, başvurunun bu kısmı açıkça dayanaktan yoksundur ve bu kısmın, Sözleşme'nin 35. maddesinin 3 ve 4. fıkraları uyarınca reddedilmesi gerekmektedir.

106.Mahkeme, tecavüz suçundan mahkûmiyetine neden olan yargılamanın adilliğine ilişkin iddialarla ilgili olarak, tarafların tüm argümanları ışığında, söz konusu şikâyetin, Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrası bağlamında açıkça dayanaktan yoksun olmadığı kanaatine varmaktadır. Dolayısıyla, söz konusu şikâyetin kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

B. Esas Hakkında

107.Mahkeme, öncelikle, Sözleşme'nin 6. maddesinin 3. fıkrasının d) bendinin gerekliliklerinin 1. fıkra güvence altına alınan adil yargılanma hakkının belirli yönlerini temsil ettiğini kaydetmektedir. Dolayısıyla Mahkeme, söz konusu şikâyeti, birlikte bu iki metin bağlamında inceleyecektir (bk. diğer birçk karar arasında, *S.N./İsveç*, no. 34209/96, § 43, AİHM 2002 V).

108.Sözleşme ile güvence altına alınan hak ve özgürlükler ihlal edilmediği sürece ve ölçüde, ulusal bir mahkeme tarafından yapıldığı iddia edilen fiili veya hukuki hataları tespit etmek Mahkemenin görevi değildir. 6. madde adil yargılanma hakkını güvence altına almakla birlikte, delillerin kabul edilebilirliğine ilişkin bir düzenleme getirmemektedir. Bu, öncelikle iç hukukun konusudur. Mahkemenin görevi, delillerin sunulma şekli de dâhil olmak üzere bir bütün olarak yargılamanın adil olup olmadığını ve savunma haklarına saygı gösterilip gösterilmediğini tespit etmektir (*Bracci/İtalya*, no. 36822/02, § 51, 13 Ekim 2005).

109.Geriye başvuranın duruşmada mağduru sorgulayamaması veya sorgulatamaması ve DNA testi yapılmasının reddedilmesi nedeniyle savunma haklarının ihlal edilip edilmediğinin tespit edilmesi kalmaktadır.

110.Mahkeme, çelişmeli bir duruşma aracılığıyla, normalde delil unsurlarının kamuya açık duruşmada sanığın huzurunda sunulması gerektiğini, ancak hazırlık soruşturması ve soruşturma aşamasında elde

edilen delillerin kullanılmasının, savunma haklarına saygı gösterilmesi koşuluyla, tek başına 6. maddenin 3. fıkrasının d) bendini ve 1. fıkrasını ihlal etmediğini hatırlatmaktadır. Genel bir kural olarak, 6. maddenin 3. fıkrasının d) bendi ve 1. fıkrası gereğince sanığa, aleyhte tanık ifadesine itiraz etmek ve bu tanığın ifadesinin alınması sırasında ya da daha sonraki aşamada sorgulamak için uygun ve yeterli bir imkân verilmesini gerektirmektedir (yukarıda anılan *Bracci*, § 54).

6. madde sanığa mahkeme huzurunda tanık dinletme konusunda mutlak bir hak tanımasa da bir mahkûmiyet kararının yalnızca veya belirleyici ölçüde, sanığın soruşturma aşamasında veya duruşma sırasında sorgulayamadığı veya sorgulatamadığı bir kişi tarafından verilen ifadelere dayandırılması halinde, savunma hakları 6. maddenin güvenceleriyle bağdaşmayacak şekilde kısıtlanmış olur (*Saïdi/Fransa*, 20 Eylül 1993, § 43-44, A Serisi no. 261-C).

Mahkeme, savunma haklarının normalde Sözleşme'nin gerektirdiği ölçüde güvence altına alınamayacağı koşullarda tanıklardan alınan ifadelerin son derece dikkatli bir şekilde ele alınması gerektiğini hatırlatmaktadır (yukarıda anılan *S.N.*, § 53).

111. Mahkeme, somut olayda, mahkemelerin başvuranın tecavüz suçundan mahkûmiyetini esas olarak mağdurun polis önünde verdiği ifadelere dayandığını kaydetmektedir. Dikkate alınan diğer unsurlar, yani adli tıp raporu ve beş dolaylı tanığın ifadeleri (bk. yukarıdaki 47-49 ve 54. paragraflar), bu delillerin hiçbirinin tecavüzün başvuran tarafından işlendiğini doğrudan kanıtlamadığı göz önüne alındığında, belirleyici olarak kabul edilemez. Sonuç olarak, mağdurun ihtilaf konusu ifadeleri, mahkemenin mahkûmiyet kararını dayandırdığı tek delil olmamakla birlikte, yine de belirleyici unsur olmuştur (bk. *aksi yönde (a contrario)* bir karar için, *Artner/Avusturya*, 28 Ağustos 1992, §§ 22-24, A Serisi no. 242 A).

112. Mahkeme, bu bağlamda, özellikle savunmasız kişilere olmak üzere, cinsel istismarla ilgili yargılamalar çerçevesinde, savunma haklarının yeterli

ve etkin bir şekilde kullanılmasıyla uyumlu olması koşuluyla, mağduru korumak için tedbirler alınabileceğini kabul etmiştir. Bu tür yargılamaların, özellikle mağdurun sanıkla kendi iradesi dışında karşı karşıya kaldığı durumlarda, stresli doğası vurgulanmıştır (yukarıda anılan *S.N.*, § 47).

Somut olayda, 1 Nisan 2001 tarihli adli tıp raporunda da belirtildiği üzere, mağdurun çok yaşlı ve bunamış olması, şüphesiz kendisine daha fazla koruma sağlanması gerektiği anlamına gelmektedir. Bununla birlikte, 2001 yılının Ekim ayındaki ölümünden önce, şikâyetçinin duruşmada sorgulanmasının imkânsızlığı, 6. maddeyle birlikte 1. fıkra ve 3. fıkranın d) bendi tarafından güvence altına alınan hakların korunmasına yönelik yeterli güvenceleri de beraberinde getirmeliydi.

113.Ancak, dosyadaki belgelerden, savcılık önündeki tek mağdur ifadesinin 1 Nisan 2001 tarihinde, köyün polis karakolunda bir polis memuru önünde (bk. yukarıdaki 48. paragraf), başvuran henüz suçlanmadan ve dolayısıyla, başvuranın açıklama sorularını sunma fırsatı olmadan yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu ifade yazılı olarak verilmiş ve kaydedilmemiştir. Dosyadaki belgelerden de anlaşılabileceği üzere, bu ifade ceza yargılaması sırasında sanığa hiç okunmamış ve başvuranın mağdurun ifadelerine ve güvenilirliğine itiraz etmesini sağlayacak başka herhangi bir tedbir alınmamıştır (bk. *aksi yönde (a contrario)* bir karar için, yukarıda anılan *S.N.*, § 52).

114.Bu koşullar altında, DNA testi yapılması ya mağdurun ifadesini doğrulayabilir ya da başvurana bu ifadenin güvenilirliğini zayıflatacak önemli kanıtlar sağlayabilirdi. Mahkeme, bu bağlamda, başvuranın veya avukatlarının tekrar tekrar DNA incelemesine dayalı bir bilirkişi görüşü talep ettiklerini (bk. *aksi yönde* bir karar için, *V.S/İtalya*, no. 20361/92, 29 Haziran 1994 tarihli Komisyon kararı) ve bu talebi yeni delillerin sunulmasına karar vermeye yetkili bir mahkeme önünde yaptıklarını gözlemlemektedir (bk. yukarıdaki 56 ve 70. paragraflar ve *aksi yönde* bir karar için yukarıda anılan *Bracci*, § 64). Ancak, mahkemeler bu talebi zımnen reddetmiş, talebin uygun

olup olmadığı hakkında yeterli gerekçelendirmeye dayalı değerlendirme yapmamışlardır. (bk. *aksi yönde* bir karar için, *Arias Garcia/İspanya*, no. 22481/93, 12 Ocak 1994 tarihli Komisyon kararı).

115.Mahkeme, son olarak, 1 Nisan 2001 tarihinde yapılan olay yeri incelemesine ilişkin olarak, polis memurlarının, saldırının izlerini, örneğin meni bulaşmış herhangi bir giysiyi ya da mağdurun aynı günkü ifadesinde saldırganın kendisini hareketsiz hale getirmek için kullandığını belirttiği havluyu aramadan, mağdurun evinin genel bir tasvirini yapmakla yetinmeleri gibi eksiklikleri kaydetmektedir. Bu unsurlar, başvuran aleyhindeki suçlamaya daha fazla somutluk kazandırabilirdi.

116.Mahkeme, sonuç olarak, somut olayın koşullarında, Romanya mahkemelerinin, başvurana davasını savunma fırsatı vermek amacıyla soruşturma tedbirleri alma görevlerini yerine getirmedikleri kanaatindedir (bk. *bu davaya uygulanabildiği ölçüde (mutatis mutandis) Spînu/Romanya*, no. 32030/02, § 62, 29 Nisan 2008).

Dolayısıyla Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası ve 3. fıkrasının d) bendi ihlal edilmiştir.

III. SÖZLEŞME'NİN 34 VE 8. MADDELERİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

117.Başvuran, 26 Eylül 2002 tarihli yazısında, Bükreş-Rahova Ceza İnfaz Kurumu idaresinin, Mahkeme ile yazışmaları için gerekli olan pul ve zarf gibi malzemeleri kendisine vermeyi reddettiğinden şikayetçi olmuştur.

118.Başvuran, ardından, Teleorman Bölge Adliye Mahkemesinin ve Bükreş-Rahova ve Giurgiu ceza infaz kurumu müdürlerinin de benzer şekilde, ceza davası dosyasındaki belgelerin bir kopyasını kendisine vermeyi reddetmesi nedeniyle Mahkemeye bireysel başvuru hakkının engellendiğinden şikâyetçi olmuştur.

119.Başvuran, 22 Şubat 2006 tarihli yazısında, tutukluluk koşulları hakkındaki şikâyetlerini geri çekmesi için CİKUÎ yetkililerinin baskısından da şikâyet etmiştir.

120.Başvuran, esas itibariyle, Mahkeme ile yazışma hakkına müdahale edildiği iddiasıyla ilgili olarak, Sözleşme'nin 8. maddesiyle birlikte ve tek başına Sözleşme'nin 34. maddesini ileri sürmektedir.

121.Mahkeme, başvuran tarafından sunulduğu şekliyle ve somut olayın koşullarında, başvurunun bu kısmının yalnızca Sözleşme'nin 34. maddesi temelinde incelenmesi gerektiğini gözlemlemektedir. Söz konusu hüküm aşağıdaki gibidir:

“Bu Sözleşme veya Protokolleri'nde tanınan haklarının Yüksek Sözleşmeci Taraflar'dan biri tarafından ihlal edilmesinden dolayı mağdur olduğunu öne süren her gerçek kişi, hükümet dışı kuruluş veya kişi grupları Mahkemeye başvurabilir. Yüksek Sözleşmeci Taraflar bu hakkın etkin bir şekilde kullanılmasını hiçbir surette engel olmamayı taahhüt ederler.”

A. 26 Eylül 2002 tarihinde sunulan şikâyetin kabul edilebilirliği hakkında

122.Hükümet, Bükreş-Rahova Ceza İnfaz Kurumu müdürünün 14 Mayıs 2007 tarihli bir yazısına atıfta bulunmaktadır. Müdür, bu yazıda, başvuranın söz konusu ceza infaz kurumunda tutuklu bulunduğu 3 Kasım 2001 ile 14 Aralık 2002 tarihleri arasındaki dönemde, tutuklulara yazışma materyallerinin dağıtıldığına dair herhangi bir kayıt bulunmadığını belirtmiştir.

123.Hükümet, öte yandan, başvuranın Ocak-Kasım 2002 döneminde, harcama miktarını veya satın alınan malların niteliğini belirtmeksizin alışveriş yaptığını belirten ceza infaz kurumu satın alma kayıtlarına atıfta bulunmaktadır.

Başvuran bu bağlamda görüş bildirmemiştir.

124.Hükümet, 56/2003 sayılı Acil Durum Yönetmeliği'nin yürürlüğe girmesinden sonraki döneme atıfta bulunarak, başvuranın yazışmalar için tüm zarf ve pul taleplerinin yerine getirildiğini belirtmekte ve başvurana ilgili olarak cezaevi idaresi tarafından tutulan dosyanın bir kopyasını sunmaktadır. Hükümet dahası, başvuranın 56/2003 sayılı Acil Durum Yönetmeliği uyarınca itirazını takip etmediğini belirterek (bk. yukarıdaki 67 ila 69. paragraflar) iç hukuk yollarının tüketilmediği itirazında bulunmaktadır.

125.Mahkeme, bu bağlamda, Sözleşme'nin 8. maddesinin Devletlere tutukluların tüm yazışmaları için posta masraflarını karşılama yükümlülüğü getirmediğini hatırlatmaktadır. Ancak, mali kaynakların yetersizliği nedeniyle bir tutuklunun yazışmalarının ciddi şekilde engellenmesi durumunda bir sorun ortaya çıkabilir (*Cotlet/Romanya*, no. 38565/97, § 61, 3 Haziran 2003).

126.Mahkeme, somut olayda incelenen şikâyetin 2002 yılının Eylül ayından önceki döneme ilişkin olduğunu gözlemlemektedir. Bu dönemde, cezaevi idaresi tarafından tutulan kayıtlar, başvuranın 2002 yılı boyunca birkaç kez alışveriş yaptığını göstermektedir. Harcama miktarı söz konusu kayıtlarda belirtilmemiş olsa da olayların meydana geldiği dönemde Mahkemeye gönderilen bir mektubun karşılığının 50.000 Rumen leyinden, yani 2 avrodan az olduğu dikkate alındığında, Mahkeme, başvuranın pulları kendisinin temin etmesinin kesinlikle mümkün olmadığını tespit edilemediğini kaydetmektedir. Ayrıca, bu konudaki eksiklikler daha sonra giderilmiş, başvurana Mahkeme ile yazışmaları için gerekli malzemeler sürekli olarak sağlanmıştır.

Sonuç olarak, bu şikâyet açıkça dayanaktan yoksun olup, Sözleşme'nin 35. maddesinin 3 ve 4. fıkraları uyarınca reddedilmelidir.

B. Sözleşme'nin 34. maddesi bağlamındaki diğer şikâyetlerin kabul edilebilirliği hakkında

127.Hükümet, cezaevi görevlilerinin başvuran tarafından talep edilen kopyaları vermeyi reddetmesi ve başvurana baskı uygulandığı iddiasıyla ilgili olarak 56/2003 sayılı Acil Durum Yönetmeliği'nin sağladığı hukuk yoluna ve 16 Eylül 2004 tarihinde talep edilen kopyaları vermeyi reddetmesi nedeniyle Teleorman Bölge Adliye Mahkemesi Başkanı hakkında Yargı Yüksek Kurulu nezdinde disiplin soruşturması başlatma hukuk yoluna atıfta bulunarak iç hukuk yollarının tüketilmediği itirazında bulunmaktadır.

128.Başvuran, bu iddiaya karşı çıkmaktadır.

129.Mahkeme, somut olayda, başvuranın, başvurusunu yaptıktan sonra, yargılamanın ilk aşamalarından itibaren Mahkemeye gönderebildiği belgelerinin kopyalarını almasının mümkün olduğunu tespit etmektedir. Cezaevi görevlilerinin talep edilen kopyaları kendisine vermeyi reddetmesine ilişkin olarak, söz konusu şikâyet, 56/2003 sayılı Acil Durum Yönetmeliği'nin yürürlüğe girdiği 25 Haziran 2003 tarihinden sonra yetkili makamlar tarafından yapılan olası bir ihmalle ilgilidir. Mahkeme, yukarıda anılan *Petrea* davasında, 56/2003 sayılı Acil Durum Yönetmeliği hükümlerine dayanan bir hukuk yolunun, tutukluların Mahkeme ile özgürce yazışma hakkına yapılan müdahaleler bakımında, Sözleşme'nin 35. maddesinin 1. fıkrası anlamında etkin bir hukuk yolu teşkil ettiği sonucuna varmıştır (bk. yukarıda anılan *Petrea*, § 36 ve yukarıda anılan *Măciucă*, § 31). Ancak Mahkeme, somut olayda, başvuranın bu tür bir hukuk yolundan yararlanmadığını tespit etmektedir.

Sonuç olarak, başvurunun bu kısmının, Sözleşme'nin 35. maddesinin 1 ve 4. fıkraları uyarınca, iç hukuk yollarının tüketilmediği gerekçesiyle reddedilmesi gerekmektedir.

130.Mahkeme, Teleorman Bölge Adliye Mahkemesinin talep edilen belgelerin kopyalarını başvurana vermeyi ilk başta reddettiği iddiasıyla ilgili

olarak, kısa bir süre sonra söz konusu belgelerin kendisine verildiğini kaydetmektedir (bk. yukarıdaki 64. paragraf).

Sonuç olarak, başvurunun bu kısmı açıkça dayanaktan yoksundur ve bu kısmın, Sözleşme'nin 35. maddesinin 3 ve 4. fıkraları uyarınca reddedilmesi gerekmektedir.

IV. DİĞER İHLAL İDDİALARI HAKKINDA

131.Başvuran son olarak, zaman sorunu nedeniyle izleyemediği televizyon haberleri gibi kamu menfaati ile ilgili bilgilere erişiminin olmamasından, tutuklular için eğitim ve mesleki eğitim programlarının eksikliğinden ve aynı zamanda tutukluluğu sırasında, ihtiyaç duyduğu dış protezlerini elde etmesini sağlayabilecek ücretli bir işe erişiminin olmamasından şikayetçi olmaktadır. Başvuran bu bağlamda, Sözleşmenin 8, 9 ve 10. maddelerini ileri sürmektedir.

132.Mahkeme, başvuranın ceza infaz kurumunda yazılı veya görsel medyaya hiçbir zaman erişimi olmamasından şikâyet etmediğini, ancak televizyon haberlerini izleyemediğinden şikayetçi olduğunu gözlemlemektedir. Ancak basına erişimin tamamen yasaklanmasından ziyade, “demokratik bir toplumda gerekli” bir müdahale olacak şekilde (bk. *bu davaya uygulanabildiği ölçüde (mutatis mutandis), Sotiropoulou/Yunanistan*, (k.k.), 18 Ocak 2007) tutukluluk hayatının doğasında var olan zaman kısıtlamalarının söz konusu olması nedeniyle, şikâyetin bu kısmı açıkça dayanaktan yoksundur ve Sözleşme'nin 35. maddesinin 3 ve 4. fıkraları uyarınca reddedilmelidir.

133.Mahkeme, tutuklulukta mesleki eğitim veya ücretli işe erişimle ilgili olarak, önünde bulunan unsurları göz önünde bulundurarak ve sunulan iddiaları incelemeye yetkili olması nedeniyle, Sözleşme veya Protokolleri ile güvence altına alınan hak ve özgürlüklerin açıkça ihlal edilmediğini tespit etmiştir.

Sonuç olarak, başvurunun bu kısmı açıkça dayanaktan yoksundur ve bu kısmın, Sözleşme'nin 35. maddesinin 3 ve 4. fıkraları uyarınca reddedilmesi gerekmektedir.

V. SÖZLEŞME'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

134.Sözleşme'nin 41. maddesi uyarınca,

“Eğer Mahkeme bu Sözleşme ve Protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Taraf'ın iç hukuku bu ihlalin sonuçlarını ancak kısmen ortadan kaldırıabiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, zarar gören taraf lehine adil bir tazmin verilmesine hükmeder.”

A. Tazminat

135.Başvuran, tıbbi tedavi eksikliği sonucu özellikle ceza infaz kurumunda maruz kaldığı kötü muamele nedeniyle çektiği fiziksel ve ruhsal acılar için 150.000 avro talep etmektedir. Başvuran, tıbbi tedavi görmek için başka bir imkânı olmadığını belirtmek istemektedir. Başvuran ayrıca, tecavüz nedeniyle mahkûm edilmesine yol açan yargılamaların adil olmamasından dolayı manevi zarara uğradığını ileri sürmektedir.

136.Hükümet, Mahkeme tarafından Sözleşme'nin bir hükmünün ihlal edildiğinin tespit edilmesinin, başvuranın uğradığı manevi zarar için tatmin edici bir telafi olacağını değerlendirmektedir.

137.Mahkeme, Sözleşme'nin 41. maddesi uyarınca hakkaniyete uygun karar vererek, başvurana manevi tazminat olarak 10.000 avro ödenmesinin uygun olduğu kanısındadır.

B. Masraf ve Giderler

138.Başvuran ayrıca, Mahkeme önünde yapmış olduğu masraf ve giderler için 7.154 avro talep etmektedir. Başvuran, bu talebine yönelik olarak,

Mahkeme ile posta yazışmalarını gösteren 381,41 Rumen leyi tutarında altı makbuz, kendisini 24 Mart 2008 tarihine kadar temsil eden avukat I. Banu'nun başvuranın tutulduğu ceza infaz kurumuna yaptığı üç ziyarete ilişkin ulaşım masrafları ve bu avukatla yaptığı sözleşme ve aynı zamanda 7.050 avro tutarında ayrıntılı bir makbuz gibi kanıtlayıcı belgeler sunmaktadır. Avukatla yapılan sözleşmede ayrıca başvuranın ücreti ödeyemeyecek durumda olduğuna yer verilmekte ve avukatın çalışmasına ilişkin masraflar bağlamında ödenmesine hükmedilecek herhangi bir tutarın doğrudan avukatın kendisine ödenmesi gerektiği belirtilmektedir.

139.Hükümet, bu talebin aşırı ve kurgusal olduğu kanaatindedir ve I. Banu'nun başvuru sadece 21 Ağustos 2007 tarihinden itibaren, başvurunun bildirilmesinden sonra temsil ettiğini belirtmek istemektedir.

140.Mahkeme, içtihatları uyarınca, geri ödemesi talep edilen masraf ve giderlerin gerçekten yapıp yapılmadığını, bir gerekliliğe karşılık gelip gelmediğini ve oranlarının makul olup olmadığını incelemelidir (örneğin bk. *Nilsen ve Johnsen/Norveç* [BD], no. 23118/93, § 62, AİHM 1999-VIII).

141.Mahkeme, yukarıda belirtilen kriterleri dikkate alarak ve önünde bulunan unsurları göz önünde bulundurarak, başvurana, doğrudan I. Banu'ya ödenmek üzere, 4.000 avro ödenmesine karar vermektedir. Bu meblağdan, adli yardım bağlamında Avrupa Konseyi tarafından ödenen 850 avronun düşülmesi gerekmektedir.

C. Gecikme faizi

142.Mahkeme, gecikme faizi olarak, bu meblağlara, Avrupa Merkez Bankasının marjinal kredi faizlerine uyguladığı faiz oranına üç puan eklenerek elde edilecek oranın uygulanmasının uygun olduğuna karar vermektedir.

BU GEREKÇELERLE, MAHKEME, OY BİRLİĞİYLE,

1. Başvuran hakkındaki tecavüz suçlamasına ilişkin yargılamanın adilliği ile ilgili olarak Sözleşme'nin 3. maddesi ve 6. maddesinin 1. fıkrası ve 3. fıkrasının d) bendi kapsamındaki şikâyetler bakımından başvurunun kabul edilebilir olduğuna ve başvurunun geri kalan kısmının kabul edilemez olduğuna;
2. Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edildiğine;
3. Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrasının ve 3. fıkrasının d) bendinin ihlal edildiğine;
4.
 - a) Davalı Devlet tarafından başvurana, Sözleşme'nin 44 § 2 maddesi uyarınca, kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içerisinde, ödeme tarihindeki geçerli döviz kuru üzerinden davalı Devletin para birimine çevrilmek üzere aşağıda belirtilen miktarların ödenmesine:
 - i. Manevi tazminat olarak, ödenmesi gereken her türlü vergi tutarı hariç olmak üzere, 10.000 avro (on bin),
 - ii. Mahkeme önünde yapılan masraf ve giderler bağlamında, doğrudan başvuranın birinci temsilcisi I. Banu'ya ödenmek üzere, 3.150 avro (üç bin yüz elli);
 - b) Söz konusu sürenin bittiği tarihten itibaren ödeme tarihine kadar, bu tutarlara Avrupa Merkez Bankasının o dönem için geçerli olan marjinal kredi faiz oranının üç puan fazlasına eşit oranda basit faiz uygulanmasına;
5. Adil tazmine ilişkin geri kalan taleplerin reddine *karar vermiştir*.

İşbu karar, Fransızca dilinde tanzim edilmiş olup Mahkeme İç Tüzüğü'nün 77. maddesinin 2 ve 3. fıkraları uyarınca 16 Şubat 2010 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.

Santiago Quesada
Yazi İşleri Müdürü

Josep Casadevall
Başkan